

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research Method) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชากับบรรยากาศองค์การของภาควิชาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นอาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. เป็นอาจารย์ประจำที่ได้ปฏิบัติราชการติดต่อกันในภาควิชาเดียวกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปีบริบูรณ์นับถึงวันที่ 30 กันยายน 2525
2. ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาในระยะเวลา 1 ปีที่แล้วมานับถึงวันที่ 30 กันยายน 2525
3. ภาควิชาใดที่อาจารย์มีคุณสมบัติครบทั้งสองข้อดังกล่าวเป็นจำนวน 4 คน จึงเลือกอาจารย์ในภาควิชาานั้นเป็นประชากรในการวิจัย

จากคุณสมบัติดังกล่าวจะได้ประชากรที่ใช้ในการวิจัยจากภาควิชาต่าง ๆ จำนวน 50 ภาควิชาจากภาควิชาทั้งหมด 62 ภาควิชา หรือจาก 8 คณะ ใน 9 คณะ โดยมีจำนวนประชากรทั้งหมด 423 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาและบรรยากาศองค์การของภาควิชาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา นั้น ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม

ตาม LBDQ สร้างโดย Halpin (1969: 287-315) ซึ่งใช้วัดพฤติกรรมผู้นำ 2 ด้าน คือ ด้านกิจสัมพันธ์ (Initiating Structure) และด้านสัมพันธ์ภาพ (Consideration) แต่ละด้านมีข้อความระบุถึงพฤติกรรมผู้นำ 18 ข้อ รวมทั้งสองด้านมีจำนวน 36 ข้อ ส่วนแบบสอบถามเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การนั้น ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบขององค์การ (System of Organization) ของ Likert (1961: 222-236) ซึ่งแบ่งบรรยากาศองค์การออกเป็น 4 แบบ คือ แบบเผด็จการ (Exploitive authoritarian) แบบเผด็จการมีศีลธรรม (Benevolent authoritarian) แบบปรึกษา (Consultative) และแบบมีส่วนร่วม (Participative group) และดัดแปลงปรับปรุงจากแบบสอบถามของคณะผู้วิจัยเรื่องรูปแบบอาชีพศึกษาของสภาการศึกษาซึ่งขณะกำลังดำเนินการวิจัยอยู่ เป็นแนวทางแล้วจึงสร้างแบบสอบถามทั้งหมด 21 ข้อ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1.1 ปรับปรุงแบบสอบถาม LBDQ ของ Halpin ซึ่งแปลและสร้างเพิ่มเติม โดย พรรณา ปุณฺณโชติ และธีรชัย ปุณฺณโชติ เพื่อใช้วัดพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารมหาวิทยาลัย (2522) แบบสอบถามดังกล่าวใช้วัดพฤติกรรมการบริหาร 2 ด้าน คือ ด้านกิจสัมพันธ์ และด้านสัมพันธ์ภาพ แต่ละด้านมีข้อความระบุถึงพฤติกรรมการบริหาร 18 ข้อ รวม 2 ด้าน 36 ข้อ

1.2 หาความตรงทางด้านเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม โดยขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารจำนวน 8 ท่าน ช่วยทำการตัดสินข้อความในแบบสอบถามว่าแต่ละข้อความจะสามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัดได้หรือไม่ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้วย คณะผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย

1.2.1 รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์ ภาควิชา
อุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2.2 อาจารย์ ดร.ประกอบ คุปรัตน์ ภาควิชาอุดมศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย บุญประเสริฐ ภาควิชา
บริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2.4 อาจารย์ ดร.พันธุ์นิภา คุปรัตน์ ภาควิชาบริหารการ-
ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2.5 ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัน เกษพิชัย ภาควิชาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

1.2.6 ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติมพล สัตถาภรณ์ ภาควิชารัฐ-
ประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

1.2.7 อาจารย์สมบุญ ไชยประสิทธิ์ ภาควิชารัฐประศาสน-
ศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

1.2.8 อาจารย์ทวี ชนตระกูล ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

1.3 ทำการคัดเลือกข้อความที่ใช้และปรับปรุงข้อความและภาษาใน
บางข้อ โดยผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปหาความเที่ยง
โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) กับอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลา-
นครินทร์ ที่ไม่ได้เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่า คำนวณสัมพันธสัมพันธ์สัมประสิทธิ์ความ
เที่ยงเท่ากับ .87 คำนวณสัมพันธภาพมีสัมประสิทธิ์ความเที่ยงเท่ากับ .91 ซึ่งแสดงว่าแบบ
สอบถามฉบับนี้มีความเที่ยงสูงพอที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

2. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศองค์กร ผู้วิจัยได้ทำการ
สร้างแบบสอบถามโดยดำเนินการตามลำดับขั้นดังนี้

2.1 ศึกษาแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบของกิจการ (System of
Organization) ของ Likert (1961: 222-236) และศึกษาแบบสอบถามที่
คณะผู้วิจัยเรื่องรูปแบบอาชีพศึกษาของสภาการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินการ
อยู่ แล้วนำข้อมูลเหล่านี้มาประมวลสร้างเป็นแบบสอบถามโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.2 หาความตรงทางด้านเนื้อหา (Content Validity) ของ

แบบสอบถาม โดยขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางคณาจารย์จำนวน 8 ท่านที่ทำกรตรวจสอบแบบสอบถามพฤติกรรมผู้นำหัวหน้าภาควิชา ช่วยทำการตัดสินข้อความที่เขียนขึ้นในแบบวัดบรรยากาศของคณาจารย์ที่เขียนขึ้นนั้นว่า แต่ละข้อความสามารถวัดได้ในสิ่งที่ต้องการจะวัดได้หรือไม่ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้วย

2.3 ทำการคัดเลือกข้อความที่ใช้ และปรับปรุงข้อความและภาษาในบางข้อ โดยผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วจึงนำไปจัดพิมพ์เพื่อทำเป็นแบบวัดเพื่อการวิจัยต่อไป

ลักษณะของแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1. เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพหรือข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ มุ่งทางข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภาควิชาและคณะที่ปฏิบัติงาน เพศ ตำแหน่งทางวิชาการ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2. เป็นข้อความเกี่ยวกับความรู้สึก ทิศนคติที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งในการตอบแบบสอบถามนั้นกำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว โดยพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาแต่ละค่านจะมีข้อความ 18 ข้อ

ตารางที่ 1. แสดงพฤติกรรมผู้นำและเลขที่ข้อความของแบบพฤติกรรมผู้นำแต่ละค่าน

พฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา	เลขข้อความ
1. ค่านกิจสัมพันธ์	1-18
2. ค่านสัมพันธ์ภาพ	19-36

การตรวจให้คะแนนแบบสอบถามแต่ละฉบับ พิจารณาจากคำตอบของประชากร
กลุ่มตัวอย่าง คือ ถ้าตอบว่า

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้ 4 คะแนน
เห็นด้วยมาก	ให้ 3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	ให้ 2 คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้ 1 คะแนน

ตอนที่ 3. เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การของภาควิชา มีข้อ
คำถาม 21 ข้อ แต่ละข้อมี 4 คำตอบ ให้ผู้ตอบเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว ซึ่งข้อคำ-
ตอบแต่ละข้อในแต่ละข้อคำถามหมายถึงบรรยากาศองค์การแบบหนึ่ง ๆ ดังมีรายละเอียด
ดังนี้

ตารางที่ 2. แสดงแบบบรรยากาศองค์การของภาควิชาและเลขข้อคำตอบของแบบบรรยากาศองค์การของภาควิชา

แบบบรรยากาศองค์การของภาควิชา	เลขข้อคำตอบในแต่ละข้อคำถาม
1. แบบเผด็จการ	1
2. แบบเผด็จการมีศิลป์	2
3. แบบปรึกษา	3
4. แบบมีส่วนร่วม	4

เกณฑ์สำหรับเทียบระดับพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาและแบบบรรยากาศองค์การของ
ภาควิชา

1. การกำหนดเกณฑ์สำหรับเทียบระดับพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา
หลักดังนี้ คือ เนื่องจากพฤติกรรมผู้นำมีค่าเฉลี่ย 18 ข้อ ซึ่งแต่ละข้อมีน้ำหนักข้อละ 4, 3,
2 และ 1 ตามระดับความน้อยของพฤติกรรม เมื่อเอาจำนวนข้อคูณด้วยน้ำหนักคะแนน
ที่ผู้ตอบตอบแต่ละข้อก็จะได้คะแนนดังนี้ คือ

ให้นำหนักคะแนน 4	คะแนนทุกข้อ	คะแนนรวม	$18 \times 4 = 72$	คะแนน
ให้นำหนักคะแนน 3	คะแนนทุกข้อ	คะแนนรวม	$18 \times 3 = 54$	คะแนน
ให้นำหนักคะแนน 2	คะแนนทุกข้อ	คะแนนรวม	$18 \times 2 = 36$	คะแนน
ให้นำหนักคะแนน 1	คะแนนทุกข้อ	คะแนนรวม	$18 \times 1 = 18$	คะแนน

จะเห็นว่าคะแนนรวมสูงสุดและต่ำสุดของพฤติกรรมแต่ละด้าน คือ 72 และ 18 คะแนน ผู้วิจัยจึงได้นำเอาคะแนนดังกล่าวมากำหนดเกณฑ์สำหรับเทียบระดับพฤติกรรมในการวิจัยครั้งนี้ โดยอาศัยหลักของ Best (1970: 178) ฉะนั้น จึงได้แบ่งช่วงคะแนนเพื่อเป็นเกณฑ์กำหนดระดับพฤติกรรมผู้นำตามค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนรวมเฉลี่ย 63.00 - 72.00 หรือ 3.50 - 4.00 หมายถึงมีระดับพฤติกรรมมากที่สุด

คะแนนรวมเฉลี่ย 45.00 - 62.99 หรือ 2.50 - 3.49 หมายถึงมีระดับพฤติกรรมมาก

คะแนนรวมเฉลี่ย 27.00 - 44.99 หรือ 1.50 - 2.49 หมายถึงมีระดับพฤติกรรมปานกลาง

คะแนนรวมเฉลี่ย 18.00 - 26.99 หรือ 1.00 - 1.49 หมายถึงมีระดับพฤติกรรมน้อย

2. การกำหนดเกณฑ์สำหรับจัดแบบบรรยาการองค์การของภาควิชา

ผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะของแบบสอบถามเกี่ยวกับบรรยาการองค์การของภาควิชา โดยให้เลขคำตอบ 1, 2, 3 และ 4 ในแต่ละข้อความแทนบรรยาการองค์การแต่ละแบบ ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 2 จากนั้นผู้วิจัยได้แปลงเลขคำตอบข้อ 1, 2, 3 และ 4 เป็นน้ำหนักคะแนน 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ เพื่อให้เหมาะสมกับการวิจัยครั้งนี้ โดยมีเหตุผลที่อาจสนับสนุนในการแปลงคะแนนดังนี้ คือ ข้อคำถามในแบบสอบถามที่นำมาใช้มีสหสัมพันธ์ภายใน (internal correlation) สูง และจากแนวความคิดของ Likert ได้เสนอแนะจติกในการวัดแบบสอบถามที่เกี่ยวกับทัศนคติหรือข้อคิดเห็นเป็นมาตราส่วนประเมินค่าอยู่แล้ว ดังนั้น บรรยาการองค์การแต่ละแบบจึงวัดได้โดยการคำนวณผลรวมค่าเฉลี่ยซึ่งได้จากการนำน้ำหนักคะแนนคูณด้วยจำนวนข้อคำถามทั้งหมด ซึ่งจะได้คะแนนรวมดังนี้ คือ

ใ้หน้าหนักคะแนน 4	คะแนนทุกข้อ	คะแนนรวม	$21 \times 4 = 84$	คะแนน
ใ้หน้าหนักคะแนน 3	คะแนนทุกข้อ	คะแนนรวม	$21 \times 3 = 63$	คะแนน
ใ้หน้าหนักคะแนน 2	คะแนนทุกข้อ	คะแนนรวม	$21 \times 2 = 42$	คะแนน
ใ้หน้าหนักคะแนน 1	คะแนนทุกข้อ	คะแนนรวม	$21 \times 1 = 21$	คะแนน

ผู้วิจัยจึงนำเอาคะแนนรวมดังกล่าวมากำหนดเกณฑ์สำหรับเทียบแบบบรรยายภาค
องค์การของภาควิชาโดยอาศัยหลักของ Best (1970: 178) ซึ่งจะใ้ช่วงคะแนนรวม
เฉลี่ยสำหรับเป็น เกณฑ์เทียบแบบบรรยายภาคองค์การของภาควิชา ดังนี้

คะแนนรวมเฉลี่ย 73.50 - 84.00 หรือ 3.50 - 4.00 หมายถึงบรรยายภาค
องค์การแบบมีส่วนร่วม

คะแนนรวมเฉลี่ย 52.50 - 73.49 หรือ 2.50 - 3.49 หมายถึงบรรยายภาค
องค์การแบบปรึกษา

คะแนนรวมเฉลี่ย 31.50 - 52.49 หรือ 1.50 - 2.49 หมายถึงบรรยายภาค
องค์การแบบเผชิญการมีศิลป์

คะแนนรวมเฉลี่ย 21.00 - 31.49 หรือ 1.00 - 1.49 หมายถึงบรรยายภาค
องค์การแบบเผชิญการ

จากนั้นจึงนำเอาคะแนนรวมเฉลี่ยที่คำนวณจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้เทียบ
กับเกณฑ์ดังกล่าว เพื่อจัดแบบบรรยายภาคองค์การของภาควิชาต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้เริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 27 ธันวาคม 2525 ถึง
14 มกราคม 2526 โดยผู้วิจัยขอความร่วมมือจากเพื่อนข้าราชการสำนักงานเลขา-
นุกรการคณะแต่ละคณะช่วยแจกและเก็บรวบรวมข้อมูล ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ปรากฏ
ว่า แบบสอบถามที่ส่งออกไปทั้งสิ้น 423 ชุด ใ้รับคืนทั้งสิ้น 357 ชุด คิดเป็นร้อยละ
84.40 ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างและจำนวนแบบวัดที่ได้รับคืนมาจำแนกตามคณะ

คณะ	จำนวนแบบ ที่ส่งไป	จำนวนแบบวัด ที่ได้รับคืน	คิดเป็นร้อยละ
คณะวิศวกรรมศาสตร์	40	34	85.00
คณะวิทยาศาสตร์	78	63	80.77
คณะแพทยศาสตร์	74	60	81.08
คณะวิทยาการจัดการ	28	23	82.14
คณะทรัพยากรธรรมชาติ	40	37	92.50
คณะพยาบาลศาสตร์	38	36	94.74
คณะศึกษาศาสตร์	67	57	85.07
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	58	47	81.03
รวม	423	357	84.40

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้อาศัยเครื่องคอมพิวเตอร์ของสถาบันบริหารคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Science) ซึ่งมีวิธีการทางสถิติดังต่อไปนี้

- ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาการร้อยละ
- การตรวจให้คะแนนแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา โดยพิจารณาคำตอบแต่ละข้อของแต่ละคน สำหรับข้อที่แสดงถึงพฤติกรรมผู้นำที่เหมาะสมตามหลักการบริหารก็ให้คะแนน 4, 3, 2 หรือ 1 ตามระดับความถี่ของพฤติกรรมที่

มากที่สุด มาก น้อย หรือน้อยที่สุดตามลำดับ ส่วนข้อที่แสดงพฤติกรรมผู้นำที่ไม่เหมาะสมตามหลักการบริหารก็ให้คะแนนกลับกัน คือ ให้เป็น 1, 2, 3 หรือ 4 ตามระดับความถี่มากที่สุด มาก น้อย หรือน้อยที่สุดตามลำดับ ซึ่งได้แก่วัดค่าตามข้อ 4 23 26 31 และ 35

3. วิเคราะห์หาระดับพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาโดยได้แบ่งพฤติกรรมผู้นำเป็น 2 ด้าน คือ ด้านกิจสัมพันธ์ และด้านสัมพันธภาพ แต่ละด้านของแต่ละคนมาหาค่าเฉลี่ย แล้วนำค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

สูตร ที่ใช้ในการคำนวณค่าเฉลี่ย คือ (Downie Heath 1970: 46)

$$\bar{x} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ \bar{x} คือ ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ คือ ผลรวมของคะแนน

N คือ จำนวนข้อมูล หรือจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

4. การวิเคราะห์แบบบรรยายภาคองค์การของภาควิชา วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) แล้วนำมาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชากับบรรยายภาคองค์การของภาควิชา โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

สูตร ที่ใช้คำนวณการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ คือ (วิเชียร เกตุสิงห์ 2523: 56)

$$R_{y.12} = \sqrt{\frac{r_{y_1}^2 + r_{y_2}^2 - 2r_{y_1}r_{y_2}r_{12}}{1 - r_{12}^2}}$$

เมื่อ $R_{y.12}$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ

r_{y_1} คือ ค่า r ระหว่าง y กับ x_1

r_{y_2} คือ ค่า r ระหว่าง y กับ x_2

r_{12} คือ ค่า r ระหว่าง x_1 กับ x_2

6. หาความเที่ยงของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -
 coefficient) ของ Cronbach (1970: 161) คือ

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s_x^2} \right)$$

เมื่อ α = ค่าความเที่ยงของแบบวัด

n = จำนวนข้อของแบบวัด

$\sum s_i^2$ = ผลรวมของความแปรปรวนแต่ละข้อ

s_x^2 = ความแปรปรวนของทุกข้อในแบบวัด